

Ortaokul Türkçe Derslerinde Biyografi Türünün Kullanımı

Ömer KEMİKSİZ¹

APA: Kemiksiz, Ö. (2018). Ortaokul Türkçe Derslerinde Biyografi Türünün Kullanımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 84-105. DOI: 10.29000/rumelide.472754

Özet

Türkçe ders kitapları, öğrencilerin çeşitli edebî türleri tanıyabileceği metinleri içerir. Bu edebî türlerden biri de biyografidir. Bu araştırmanın amacı biyografi türünün ortaokul Türkçe derslerindeki kullanım durumunu tespit etmektir. Doküman incelemesi ile gerçekleştirilen çalışmanın örneklemini 7. ve 8. sınıftan beşer olmak üzere toplam 10 adet öğretmen kılavuz kitabı oluşturmuştur. Araştırmada biyografi türünün hem ders kitaplarındaki metinlerde hem de ders içindeki etkinliklerde hangi sıklıklarda kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Biyografi türündeki metinler ana ve yardımcı metinler şeklinde ele alınmış ve sınıf seviyelerine göre dağılımlarına bakılmıştır. Biyografi türünün kullanıldığı etkinlikler ise kişiye/kişilere yönelik ve türe yönelik etkinlikler olmak üzere iki başlıkta incelenmiş; kişiye/kişilere yönelik etkinlikler kendi içinde araştırmaya dayalı, bilgilendirmeye dayalı ve otobiyografi; türe yönelik etkinlikler ise araştırmaya dayalı, bilgilendirmeye dayalı ve uygulamaya dayalı şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. Elde edilen bulgular tablo ve şekiller yardımıyla sunulmuş; bulguları desteklemek amacıyla etkinlik yönergelerine de yer verilmiştir. Araştırmada biyografi türündeki metinlere daha çok Millî Kültür ve Kişisel Gelişim temalarında yer verildiği belirlenmiştir. Biyografi metinlerinin yardımcı metin olarak kullanıldığı etkinlikler ise genelde noktalama işaretlerinin öğretimiyle ilgili etkinlikler olmuştur. Etkinliklerin ise büyük oranda kişilere yönelik etkinlikler olarak düzenlendiği, bu türden etkinliklerin de daha çok araştırmaya dayalı çalışmalardan oluştuğu tespit edilmiştir. Kişilere yönelik biyografi etkinliklerinin isimleri veya özellikleri verilen kişiler üzerine hazırlandığı, etkinliklerde ise daha çok isimleri verilen belirli şahısların araştırıldığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe dersi, ders kitapları, etkinlik, edebî tür, biyografi.

The Use of Biography Genre in Secondary School Turkish Lessons

Abstract

Turkish language course books contain texts which introduce the literary genres to the students. One of these literary genres is biography. The aim of this study was to determine the extent of biography genre use in secondary school Turkish lessons. A total of 10 teacher guidebooks, including 5 from the 7th and 5 from the 8th grade, constituted the sample of the study conducted by a document review. It was aimed to determine how frequently the biography genre was used both in coursebook texts and in-class activities. The texts in the biography genre were reviewed as main and complementary texts and their distributions according to class levels were examined. The activities in which the biography genre was used were examined in two categories as person/people-oriented and genre-oriented activities. Person/people-oriented activities were sub-divided as research-based, information-based and autobiographical. Genre-oriented activities were also subdivided into research-based, information-based and practice-based activities. The findings were presented via tables and figures.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD, okemiksiz@bartin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8628-6203; [Makale kayıt tarihi: 7.9.2018-kabul tarihi: 14.10.2018]

Activity guidelines were also included to support findings. It was determined that texts in the biography genre were used more in the National Culture and Personal Development themes. Activities in which biographical texts were used as complementary texts were mainly activities related to the teaching of punctuation. It was also found that the activities were mainly organized as people-oriented and that such activities consisted mainly of research-based works. It was revealed that people-oriented biographical activities were prepared for the people whose names or characteristics were given while certain people whose names were given were searched in the activities.

Key words: Turkish lesson, coursebooks, activity, literary genre, biography.

Giriş

Eğitim öğretim faaliyetleri öğrencileri bilgi bakımından donanımlı kılmanın yanında onların çeşitli değerleri kazanarak kişiliklerini geliştirmelerine fırsat verecek uygulamaları da içermelidir. Öğrenim kademelerinin her aşamasında öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayabilecek modellerin onlara sunulması bu açıdan önemlidir. Türkçe ders kitaplarında kullanılan çeşitli türlerdeki metinler öğrencilere ana dil bilinci/sevgisi kazandırma, dilin kurallarını öğretme/kavratma işlevlerinin yanında içeriğindeki çeşitli karakterler yardımıyla/aracılığıyla onların kişilik gelişimlerini de etkilemektedir. Bu amaçla kullanılacak edebî türlerden biri de biyografidir.

Kökene Yunanca bios (hayat) ve graphein (yazmak) sözcüklerinin bir araya gelmesine dayanan (Aşlar, 2015:84), bir yaşamın tamamını veya bir kısmını anlama girişimi (Taşdelen, 2006:15) olarak kabul edilebilecek ve “yaşayışları ve yaptıkları ilgi çekici olan önemli kişilerin hayatlarını inceleyen, bu alandaki bütün bilgileri derleyip anlatan yazı türü ve araştırma biçimi” (Yelten, 2013: 488), edebiyat, sanat, siyaset, spor, bilim, tarih vb. alanlarda şöhret bulmuş kişilerin hayat hikâyelerinin bir bütün olarak ele alınıp açık, sade bir dille ve tarafsız bir şekilde anlatıldığı yazı türü (Özkan, 2008:297; Pilav ve Ünal, 2012:130), “başarılı işler yapmış, alanında kendini kanıtlamış, yaptıkları ve yaşadıklarıyla okurun ilgisini çekebilecek nitelikteki kişilerin yaşamlarını anlatan yazılar” (Adalı, 2016: 303) biçiminde tanımlanan biyografiler, bir bütün hâlinde, ele alınan kişinin gerçek hayatını bütün yönleriyle ve ayrıntılarıyla anlatabildiği gibi özet olarak da yazılabilir (Kantemir, 1972:300). Herhangi bir alanda tanınmış kişilerin doğumundan itibaren hayat hikâyesinin yazıldığı güne kadar başından geçenler; nerede, nasıl yaşadığı, neler yaptığı, ne gibi eserler verdiği bu tür yazılarda ortaya konur (Yaman ve Köstekçi, 2006:208; Yaman, 2013:201). Böylece ele alınan kişinin hayatı, yaşadıkları, kişisel özellikleri, aile ve özel hayatı hakkında bilgi sahibi olunabildiği gibi kişinin yaşadığı dönem, toplum ve devlet hakkında da bilgi sahibi olunabilir (Karabulut, 2012:11). Bu türün kullanılmasıyla tanınmış, insanlığa yararlı olmuş kişilerin çektikleri sıkıntılar ve karşılaştıkları güçlükleri nasıl yendikleri, başarıya nasıl ulaştıkları anlatılarak okuyuculara başarıya sabırla ulaşılacağı, düzenli, planlı çalışmanın başarı kazandırabileceği düşüncesinin verilmesi amaçlanır (Sarıca ve Gündüz, 1999:352). Edebiyatta bu türün kullanılma amaçlarından birisi de önemli işleri başarmış ancak toplum tarafından tanınmayan/yeterince tanınmadığı düşünülen değerli insanları topluma tanıtmaktır (Kılıç, 2010:96). Bu amaçlar dikkate alındığında biyografi için, “bilinmeyenleri tanıtmak, unutulmuşları hatırlatma görevi üstlenen tür” ifadesi kullanılabilir.

Biyografi türündeki yazılar gözlemden çok, tanıtılacak kişinin hayatı ve eserlerinin araştırılması, onlar hakkında bilgi toplanması sonucu kaleme alınırlar (Aktaş ve Gündüz, 2009:323) ve her yazı türünde olduğu gibi biyografi türünün yazımında da birtakım ilkelere uygun hareket edilmesi zorunludur. Öncelikle yazılan herhangi bir biyografi, gerçekleri dile getirmeli ve sağlam kanıtlara dayanmalıdır.

Bununla birlikte biyografi yazarı, eserinde tarafsız davranmaya gayret göstermeli, biyografisi yazılan kişi hakkında kişisel duygu ve düşüncelere yer vermemelidir. Biyografisi yazılan kişinin yaşadığı dönem, çevresi, hayat şartları, eserleri üzerinde durulmalıdır (Sarı, 2011:244; Yağcı, 2009:344; Yalçın, 1989:352). Akar'a (2013:13) göre anlatımda nesnellik, hayatı anlatılan kişiye objektif yaklaşım, çeşitli kaynakların kullanımı, yazarın sesinin geri planda olması, hayat hikâyesinde kronolojik sıranın takip edilmesi gibi unsurlar, bu türün modern dünya edebiyatında taşınması gereken birtakım özellikleri olarak kabul edilir. Biyografi yazmanın kolay bir iş olmadığını vurgulayan Çakır'a (2011:290) göre hikâyesi yazılacak kişinin hayatı, yaşadığı devrin özellikleri, onun yaşamını şekillendiren sosyal çevresi ile kişiler çok iyi araştırılmalı, yapılan araştırma neticesinde elde edilen bilgiler tarafsızlık ilkesiyle anlatılıp yanlış bilgilere yer verilmemelidir. Görmüş (2000:220), kişinin doğum yeri, doğum tarihi, çocukluğu ve eğitim durumu, eğilimleri, yetenekleri, başarısının sırları, çevresiyle ilgisi, meslek hayatı üzerinde çok titiz ve tarafsız bir çalışma yapmanın biyografinin ana temelleri olduğunu belirtirken Demirci ve Kabahasanoğlu'na (2009:336) göre başkalarının hayatlarını yazacak olanların öncelikle iyi birer araştırmacı olmaları, objektiflikten ve gerçeklerden ayrılmamaları gerekir. Bunun yanında biyografi metinlerinin okuyucuyu yaşam öyküsüyle birlikte dil ve anlatım yönünden de doyurabilmesi (Arıcı ve Urgan, 2015:128) için bu metinlerde açık, duru, kolay anlaşılır bir dilin kullanılması da (Karadağ, 2003:214) biyografi yazarken özen gösterilmesi gereken konulardandır.

Biyografi yazarı, hayatını ele alacağı kişiyi okura en iyi şekilde aktarmak için öncelikle iyi bir araştırma yapmalıdır. Yapılacak bu çalışmanın niteliğini ise yazarın ulaşacağı ve araştırmasında kullanacağı kaynakların sayısı ve kalitesi belirler. Adalı (2016:303), anı yazıları, mektuplar, anlatılan kişinin eserleri, kendisiyle yapılan konuşmalar, hakkında yazılanlar vb. biyografi yazarının kaynakları olduğunu ifade eder. Zengin'e (1994:27-28) göre bu kaynaklar, başta kişinin kendisi olmak üzere aile ve arkadaş çevresi, kişinin mektupları, güncesi ve eğer varsa otobiyografisi veya otobiyografik eserleridir. Gökalp-Alpaslan (2013:247) ise biyografi metinlerinin oluşturulmasında ilgili kişi hakkında daha önce yazılmış yazılardan, kitaplardan, yapılmış araştırmalardan, resmî bilgi ve belgelerden, kayıtlardan, günlüklerden, mektup ve benzeri yazışmalardan, onunla yapılmış söyleşilerden, anekdotlardan, o kişinin yaşamında yeri olan insanlarla yapılan görüşmelerden ve fotoğraflardan da yararlanılabileceğini belirtir. Bu da bir biyografi metninin altyapısını oluştururken yazarın çeşitli belgelere ulaşmasını ve ulaştığı belgeleri de kapsamlı bir incelemeye tabi tutmasını gerektirir. Karadağ'a (2003:214) göre belgelere dayalı oluşu, bu yazı türünü birçok alanda temel kaynaklardan biri hâline getirir.

Erdoğan'a (2009:146) göre belgelere dayanan iyi hazırlanmış bir biyografi, tarih ve edebiyat tarihi gibi alanlar için ciddi bir kaynak niteliği taşıırken Öztürk, Coşkun-Keskin ve Otluoğlu (2014:144), yaşam öykülerinin kişisel anılara ya da araştırma sonucu elde edilmiş yazılı ve sözlü malzemenin düzenlenmesine ve yorumlanmasına dayandığı için tarihin bir dalı olarak görülebileceğine dikkat çekerler. Şenödeyici, Şen, Koşık ve Şenödeyici'ye (2015:225) göre kişiyi maddi manevi çevresiyle birlikte araştırıp onun kişiliği ile eserlerini çeşitli sebep-sonuç ilişkileriyle açıklayan biyografik eserler, edebiyat tarihi ile eleştirinin en önemli kaynaklarından. Gariboğlu'na (1990:268) göre biyografiler, ünlü kişileri tanımamızı, onların yaptıkları işler ve meydana getirdikleri yapıtlar hakkında kesin bilgilere sahip olmamızı sağlamaları bakımından sanat ve meslek tarihlerine de kaynaklık ederler. Çocuk edebiyatı alanında da belirli değerlerin çocuklara kazandırılması noktasında biyografilerden yararlanılabilir.

Kökeni yüzyıllar öncesine uzanan ve en eski edebî türlerden biri olan biyografinin günümüzde hâlen popülerliğini koruması hatta bu popülerliğini daha da arttırması, merak ve anma dürtüsü kavramlarıyla açıklanabilir ve bu iki kelime biyografilerin yazılma amacını da özetler niteliktedir (Çelebioğlu, 2007:1).

Merak duygusunu çocuk/ çocukluk kavramıyla birlikte düşünülecek olursa çocukların merak duygusunun giderilmesinde ve hayal güçlerinin gelişmesinde biyografi türündeki eserlerin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Nas'a (2004:299) göre çocuklar, yurt için yararlılık gösterenlerin, bilim insanlarının, mucitlerin, kâşiflerin, ressam, yazar, müzisyen gibi sanatçıların ve sporcuların yaşam öykülerine ilgi duyarlar. Çocukların bu ilgisini karşılayabilecek ve onlara örnek alınacak insanlar, üstün kişilikler sunabilmek için biyografi türünden yararlanılabilir. Bu yönüyle biyografiler, çocuk edebiyatında model insan arayışına cevap oluşturacak metinlerdir (Arıcı, Ungan ve Şimşek, 2012:297). Biyografik eserlerin özdeşleşme duygusunu doyurmaya yaradığını vurgulayan Aytaş'a (2013:313) göre biyografiler, başkalarının hayat kavgalarını, karşılaştıkları türlü sorunları ve başarılarının nedenlerini anlatmakta, okuyucuları ilerde karşılaştıkları durumlara hazırlamaktadır. Bu sebeple biyografilerin çocuğa kendi hayatında kararlarını alırken rehberlik yapma gibi bir görevi olacağı da söylenebilir.

Çocuklara yalnızca değişik insanlar hakkında bilgi vermekle kalmayan biyografiler, onlara kendilerine model edinmeleri açısından da önemli örnekler sunar (Dedeoğlu, Ulusoy ve Alıcı, 2013:116). Zira bu tür metinler, büyük ve insanlığa hizmet vermiş yararlı insanların yaşamını anlatır. Böylece çocuklar onların hayatlarından dersler çıkarır, örnekler edinir (Demirci ve Kabahasanoğlu, 2009:336). Biyografiler, başkalarının yaşamlarında karşılaştıkları sorunları ve elde ettikleri başarılarının nedenlerini aktararak çocukları ileriki yaşam durumlarına hazırlarken (Erol, Bulundu, Altuntaş ve Yaprak, 2017:127) iyi bir biyografi okuyucuda çalışmak ve büyük işler başarmak arzusunu da uyandırır. Tecrübelerden istifadeyi temin eder, kişinin içinde bulunduğu hataları görmesini sağlar (Sevinçgül, 1989:65). Bütün bunları birlikte ele aldığımızda çocukları iyi birer insan olarak yetiştirme noktasında onları biyografi metinleriyle karşılaştırmanın önemli ve yararlı olduğu söylenebilir. Bu yararın istenen seviyede olması ise çocukların karşılaştıkları biyografi metinlerinde bazı hususların dikkate alınmasını gerektirmektedir.

Fırat'a (2012:47) göre çocuklar için yazılacak biyografilerde çocukların ilgileri dikkate alınarak sevdikleri kişilere öncelik verilmelidir. Biyografilerde konu seçiminin önemine dikkat çeken Par'a (1982:368) göre ise yaşamı anlatılacak kişi seçilirken o kişinin ilgi çekici olmasına özen gösterilmelidir. Yazılacak metin hangi düzeydeki okuyucuya hitap edecekse biyografisi yazılacak kişi ona göre seçilmelidir. Çünkü her ünlü kişinin ayrı ayrı üstün tarafları olduğu gibi bu kişiler, okuyucu üzerinde de daima farklı açılardan etki bırakırlar. Bundan dolayı biyografi yazarken bu noktaları gözden uzak tutmamak gerekir. Biyografik eserlerde çocuk eğitimi açısından bir seviye aranması gerekliliğini ifade eden Ciravoğlu (2000:116), istenen seviyeyi elde etmek için dikkat edilmesi gereken noktaları şu maddeler altında ele almıştır:

- Biyografik esere konu olan kişi, çocukların kavrayabileceği ünde birisi olmalıdır. Bunlar bir ulusun kahramanları veya bilim açısından güncelliği olan bir kişi ya da dünyaca ünlü bir düşünür olabilir.
- Çocuk edebiyatı açısından biyografik eserin çok kısa ve anlaşılır bir dille hazırlanmış olması gerekir. Bu eserlerde belgelere yer verilmez.
- Biyografiye konu olan ünlü kişinin yaptıkları işler, çocuklar için kabul edilebilir ve kavranabilir özellikte olmalıdır. Ünlü kişileri tüm yönleriyle tanıtmaya gerek yoktur.
- Biyografik eserdeki anlatım ise çocukların masal, hikâye, destan tarzında alışageldikleri konuya denk gelen özel bir üslupla olmalıdır.
- Eserde varsa konuşmalar (diyalog) çok kısa cümlelerle gelişmeli ve konuyu daha çok kavratacak ipuçlarını içermelidir.

- Biyografi eseri, belirli bir tema üzerinde oluşmalıdır.
- Biyografik eser, eğitimcinin kolayca sunabileceği nitelikte olmalı ve çocuklar karşısında canlandırmaya elverişli özellikte bulunmalıdır.
- Biyografisi verilen kişinin çocuk edebiyatı açısından önemi ayrıca vurgulanmalıdır.

Türkçe dersleri, öğrencilerin farklı metin türlerini tanıdıkları, bu türlerin özelliklerini ve diğer türlerle benzerlik-farklılıklarını kavradıkları bir ders olması sebebiyle önemli bir konumdadır. Bu dersin öğrenciler için hedeflediği kazanımlar düşünüldüğünde, eğitim sürecinde çocukların hikâye, roman, masal gibi öyküleyici türler yanında biyografi gibi bilgilendirici türlerle karşılaştırılmalarına (Fırat, 2012:48) ve biyografi metinlerinden uygun olanlarının oyunlaştırılmasına (Nas, 2004:299) çalışılmalıdır.

Türkçe dersi öğretim programlarında ders kitaplarına alınacak metinlerin türleri üzerinde de durulmuş, kitapları hazırlayacak yazar ve yayınevlerine belirli ölçütler sunulmuştur. 2006 Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda biyografi türü, 7. sınıf düzeyindeki kitaplarda mutlaka yer alması gereken türlerden biri olarak belirlenirken bu tür 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan sınıf düzeylerine göre metin türlerinin dağılımı tablosunda (MEB, 2018: 18) 7. ve 8. sınıf seviyesinde yer verilecek edebî tür olarak açıklanmıştır. 2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda ise sınıflar arasında tür ayırımına gidilmemiş "Bilgi verici metinler kapsamında (...) gezi yazısı, deneme, eleştiri, söyleşi, köşe yazısı, makale, biyografi, otobiyografi, mülakat vb. türlerden örneklere olabildiğince yer verilecektir." (MEB, 2015: 10) ifadesi kullanılmıştır. Buna göre özellikle ortaokul seviyesinde biyografi türünün önemli olduğu, bu önemin çeşitli dönemlerde hazırlanan öğretim programları vasıtasıyla da ortaya konduğu belirtilebilir. Ancak 2018 Programı'nda yer alan, sınıf düzeylerine göre metin türlerinin dağılımı tablosunda biyografi/otobiyografiye yalnızca iki sınıf (7 ve 8) seviyesinde yer verilmiştir. Böylece biyografi/otobiyografi, bütün türler arasında ilk ve ortaokul seviyesinde öğretimi en az yapılan tür olmuştur.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde biyografi türüyle ilgili araştırmaların sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Büyük (2017) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de yayımlanan ilkökul düzeyindeki yerli biyografik eserlerin çocuk edebiyatı içerisindeki yerinin tespit edilmesi hedeflenmiş, bu amaçla 69 farklı figürün 124 değişik kaynaktan yer alan biyografileri incelenmiştir. Dedeoğlu, Ulusoy ve Alıcı'nın (2013) benzer çalışmasında ilköğretim öğrencilerine hitap ettiği varsayılan ve 72 biyografik figürü içeren 113 kitap örneği sınıf öğretmeni adaylarınca incelenmiştir. Fırat'ın (2012) çalışmasında biyografi örneği üzerinden çocuk edebiyatının Türkçe eğitimindeki yeri üzerinde durulmuştur. Er (2010), araştırmasında ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi kapsamında biyografi kullanımına ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Er (2005) tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise 3. sınıf Hayat Bilgisi, 5. sınıf Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerindeki "Atatürk'ün Hayatı" metinlerinin biyografi öğretimine dayalı olarak öğrenci seviyesine uygunluğu ele alınmıştır. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki başka bir çalışmada Erdem (2010), sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, Oruç ve Erdem (2010) ise derse karşı tutumlarına etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Kaya'nın (2011) araştırmasında ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki tarih öğretim programları ile ders kitaplarının biyografik eserler açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında biyografi türünün kullanılma durumuna bakılan bir diğer araştırma Kaymakçı ve Er'e (2013) aittir. Yiğittir ve Er (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal bilgilerde değer eğitiminde biyografi kullanımını incelenmiştir. Tarhan ve Kılıç'ın (2017) araştırmasında sosyal bilgiler eğitiminde girişimcilik becerisinin kazandırılmasında biyografilerin yeri ve önemi üzerinde durulmuştur.

Türkçe eğitimi alanında biyografi türüne değinen çalışmalar daha çok ders kitaplarındaki metinlerin türleri üzerine gerçekleştirilen araştırmalarla (Altunkaya, 2013; Baş, 2003; Ceylan, Ercan ve Akpınar, 2017; Çeçen ve Çiftçi, 2007; Eroğlu ve Okur, 2014; Karakuş ve Turgut, 2017; Kolaç, 2009; Okur, 2014; Özbay ve Çeçen, 2012; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Üründü, 2011; Yurt ve Arslan, 2014) sınırlıdır. Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerinin kullanım sıklığını/oranını inceleyen çalışmaların yanında bu türlerden bazılarını değerlendirmeye alan çalışmalarda hikâye (Çakır, 2013; Çoban ve Tabak, 2011; Fırat ve Mocan, 2014; Kurudayığlı, Baş ve Aytan, 2013; Lüle-Mert, 2012; Lüle-Mert, 2013; Temizkan ve Atasoy, 2014), masal (Arıcı, 2004; Küçükbasmacı ve Öztürk, 2011; Özcan ve Şara, 2016; Zorbaz, 2007) fıkra (Baki ve Karakuş, 2014; Kaplan ve Kızdırcı, 2017; Ulutaş ve Kara, 2017), tiyatro (Dilidüzgün ve Kuyumcu, 2013; Işık, 2014; Koç ve Kıymaz, 2013), şiir (Bayat, 2012; Çapoğlu ve Okur, 2015; Ercan, 2014; Gücal-Şahin, 2007; Günesu, 2015; Küçükavşar ve Hasırcı, 2013; Uzuner-Yurt, 2017; Yıldırım, 2012) destan (Karakuş, Alparslan ve Özaydın, 2017; Yazar, 2018) gibi türlerin çeşitli açılardan ele alındığı görülmektedir. Biyografi türüyle ilgili ayrıca bir çalışmaya rastlanmaması sebebiyle bu araştırmada türün hem Türkçe ders kitaplarındaki durumunun hem de Türkçe derslerindeki etkinliklerde biyografiye yer verilme sıklığının incelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen ve ortaokul 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının incelendiği çalışmada aşağıda yer verilen araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- 1) 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında biyografi türündeki metinlere yer verilme durumu nasıldır?
- 2) 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında biyografi türünün yardımcı metin olarak kullanılma durumu nasıldır?
- 3) 7. ve 8. sınıf Türkçe derslerinde biyografi türüne yönelik etkinliklerin yer alma durumu nasıldır?
- 4) 7. ve 8. sınıf Türkçe dersi biyografi etkinliklerinde hayat hikâyelerine yer verilen kişilerin tercih özellikleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme ve veri toplama/analiz süreci hakkında bilgiler verilecektir.

Model

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan (Yıldırım ve Şimşek, 2011:187) doküman incelemesinde ne tür belgelerin inceleneceği araştırmanın konusu doğrultusunda belirlenir (Gürbüz ve Şahin, 2015:190). Bu belgeler, yazılı materyaller olabileceği gibi konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar şeklinde de olabilir (Cansız-Aktaş, 2015:363).

Örneklem

Araştırmada ortaokul 7. ve 8. sınıf düzeylerinin her birinden beş olmak üzere on adet Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitabı örnekleme alınmıştır. Kılavuz kitaplar hem ders ve öğrenci çalışma kitaplarını içermesi hem de ders kapsamında yapılacak etkinliklere dair yönergeleri barındırması bakımından tercih edilmiştir. Örneklemde yer alan yayınlara yönelik bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Örneklemeye yönelik bilgiler

Sınıf	Yayınevi	Sınıf	Yayınevi
7. Sınıf	Ez-De Yayıncılık	8. Sınıf	Yıldırım Yayınları
	Meram Yayıncılık		Evren Yayıncılık
	MEB Yayınları		MEB Yayınları
	Pasifik Yayınları		Dikey Yayıncılık
	Cem Veb Ofset		Dörtel Yayıncılık

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışmanın 7. sınıf düzeyinde kullanılan kılavuz kitapları Ez-De, Meram, MEB, Pasifik ve Cem Veb Yayınları’na; 8. sınıf düzeyinde kullanılan kılavuz kitapları ise Yıldırım, Evren, MEB, Dikey ve Dörtel Yayınları’na aittir.

Veri Toplama ve Analiz Süreci

Veri toplama sürecinin ilk basamağında biyografi türündeki metinlerin yayınevlerine, metin çeşitlerine (okuma, dinleme, serbest okuma) ve temalara göre dağılımına bakılmıştır. Biyografi türünün etkinliklerde yardımcı metin olarak yer alıp almadığı sorusuna cevap bulmak için öğretmen kılavuz kitaplardaki yönergeler ve hem çalışma kitaplarındaki hem de çalışma kitaplarında olmayıp yalnızca kılavuz kitaplarda yer verilen tavsiye etkinlikler incelenmiş, böylece biyografi türündeki ana ve yardımcı metinler belirlenmiştir. Biyografi türünü içeren etkinliklerin tespit edilmesi amacıyla her bir kılavuz kitaptaki yönergeler ayrı ayrı ele alınmış, bu türü içerdiği düşünülen etkinliklerin yönergeleri bilgisayar ortamında oluşturulan yönerge dosyasına aktarılmıştır. Bütün kılavuz kitaplardan elde edilen yönergelerin ardından türle ilgili olup olmadığı noktasında tereddüde düşülen etkinliklerde bir alan uzmanının görüşlerine başvurulmuş, konu üzerinde yapılan tartışmalar neticesinde etkinlik yönergelerine son şekli verilmiştir. Sonraki aşamada etkinliklerin kategorilere ayrılması gerçekleştirilmiş, etkinliklerin kişilerin hayat hikâyesine yer verenler ve biyografi türüyle ilgili etkinlikler başlığı altında toplanması kararlaştırılmıştır. Bu iki başlık da kendi içinde alt başlıklara ayrılmış, kategorilerin isimlendirilmesi ve etkinliklerin kategorilere dâhil edilmesi aşamasında yine uzman görüşüne başvurulmuştur. Bilgisayar ortamında oluşturulan etkinlik değerlendirme formuna her bir etkinlik -araştırma soruları dikkate alınarak- yayınevleri bazında işlenmiş, ulaşılan sonuçlar Bulgular kısmında sınıf seviyelerine göre sunulmuştur. Bulgular bölümünde etkinliklerin frekans ve yüzde değerleri oluşturulan tablo ve grafikler yardımıyla aktarılmış, gerekli yerlerde etkinlik çeşitlerini destekleyici yönerge örneklerine de yer verilmiştir. Çalışmada hem metin hem de etkinliklerde herhangi bir kişinin hayatıyla ilgili bilgi verilmesi veya araştırma yapılması sınırlılık olarak belirlenmiş, kişilerin sadece belirli özelliğinden/özelliklerinden bahseden türden metin ve etkinlikler araştırmanın dışında bırakılmıştır. Otobiyografi çalışmaları ise araştırma kapsamında değerlendirmeye dâhil edilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, elde edilen bulgulara araştırma soruları doğrultusunda değinilecektir.

Araştırmanın “7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında biyografi türündeki metinlere yer verilme durumu nasıldır?” şeklinde oluşturulan birinci sorusuna yönelik bulgular Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2: Türkçe ders kitaplarında yer alan biyografi türündeki metinler

Sınıf	Yayınevi	Metin Adı	Metin Türü	Tema
7. Sınıf	Ez-De Yayıncılık	Mimar Sinan	Okuma	Millî Kültür
	Meram Yayıncılık	Uzun Mehmet	Okuma	Kişisel Gelişim
	MEB Yayınları	Mehmet Akif Ersoy	Okuma	Millî Kültür
	Pasifik Yayınları	Çevre Dostu Bir Bilimci	Dinleme	Doğa ve Evren
	Pasifik Yayınları	Adını Göklere Yazdıran Çocuk	Serbest Okuma	Doğa ve Evren
	Cem Veb Ofset	Ali Rıza Bey ve Kırkambarı	Okuma	Güzel Sanatlar
8. Sınıf	Yıldırım Yayınları	İnsanlığın Cesaret ve Onur Simgesi: Helen Keller	Okuma	Kişisel Gelişim
	MEB Yayınları	Evliya Çelebi	Okuma	Millî Kültür
	MEB Yayınları	Yunus Emre	Serbest Okuma	Millî Kültür
	MEB Yayınları	Hellen Keller	Serbest Okuma	Kişisel Gelişim
	Dikey Yayıncılık	Neşet Ertaş	Okuma	Millî Kültür

Tablo 2'ye göre Türkçe ders kitaplarında 7. sınıf seviyesinde 6; 8. sınıf seviyesinde 5 olmak üzere 11 metnin biyografi türünde olduğu görülmektedir. 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre 7. Sınıf ders kitaplarında biyografi türünün bulunması zorunlu tutulduğundan bu sınıf seviyesindeki yayınevlerinde biyografi türünün en az bir kez kullanıldığı, böylece programda belirtilen kurala uyulduğu tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen 8. sınıf seviyesindeki yayınevlerinin de üç tanesinde biyografi türündeki metinlere yer verildiği, Evren ve Dörtel Yayıncılık'ta biyografi metni kullanılmadığı, MEB Yayınları'nda ise bu türe üç kez yer ayrıldığı belirlenmiştir.

Ders kitaplarında yer alan 11 adet biyografi metninin dokuzunda hayatına yer verilen kişilerin isimleri metnin başlığında yer alırken Pasifik-7'de kullanılan iki biyografi metninin başlığında kişilerin isimleri kullanılmamış, hangi alanda ön plana çıkmışlarsa o alanı çağrıştıracı başlık kullanılması tercih edilmiştir. "Helen Keller" hem Yıldırım-8'de hem de MEB-8'de biyografisine yer verilen tek kişi olarak ön plana çıkmıştır. Biyografi metninin ders kitaplarına alınan metinlerin özelliklerine göre (okuma, dinleme, serbest okuma) dağılımına bakıldığında ise 11 metnin 7'sinin okuma, 3'ünün serbest okuma, 1'inin de dinleme metni olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Ders kitaplarındaki temalarda genelde 4 okuma, 2 serbest okuma ve 1 dinleme metnine yer verildiğinden biyografi türündeki metin tercihlerinin bu sayısal dağılımla paralellik gösterdiği belirtilebilir.

Biyografi metninin öğretim programındaki temalara göre dağılımına bakıldığında ise 11 metnin 5'i Millî Kültür, 3'ü Kişisel Gelişim, 2'si Doğa ve Evren, 1'i de Güzel Sanatlar temalarında yer almıştır. Buna göre biyografi türündeki metinlerin büyük oranda (% 73) Millî Kültür ve Kişisel Gelişim temalarında tercih edildiği görülmektedir. Sınıf seviyesine göre tema dağılımlarına bakıldığında 7. sınıf düzeyinde biyografi metninin dört farklı tema altında yer aldığı, 8. sınıf düzeyinde ise yalnızca Millî Kültür ve Kişisel Gelişim temalarında kullanıldığı belirlenmiştir.

"7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında biyografi türünün yardımcı metin olarak kullanılma durumu nasıldır?" şeklindeki ikinci araştırma sorusuna yönelik bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3: Biyografi türünün yardımcı metin olarak kullanıldığı etkinlikler

Sınıf	Yayınevi	Metin	Konu	Yeri
7. Sınıf	MEB Yayınları	-(başlıksız)	Kısa çizginin kullanımı	ÖÇK*
		Karacaoğlan	Soru işaretinin kullanım amacı	ÖÇK
	Pasifik Yayınları	Nasrettin Hoca	Noktalama işaretleri	ÖÇK
		Âşık Veysel	Düzeltilme işaretinin kullanımı	ÖKK**
8. Sınıf	MEB Yayınları	Yunus Emre	Yay ayracın kullanımı	ÖKK
		Mevlânâ	Karışık verilen paragrafları düzenleme	ÖÇK
	Dörtel Yayınları	Orhan Veli	Fiil	ÖÇK

*Öğrenci çalışma kitabı, **Öğretmen kılavuz kitabı

Tablo 3'te görüldüğü gibi Türkçe derslerinin bazı etkinliklerinde biyografi metinleri yardımcı/destekleyici metin olarak da kullanılmaktadır. Ders kitaplarında bu amaçla yer verildiği görülen 7 farklı biyografi metnine rastlanmıştır. Bu türden metinlere ise daha çok noktalama işaretlerinin kullanımına yönelik yaptırılan çalışmalarda yer ayrıldığı ve metinlerin genelde öğrenci çalışma kitaplarının ilgili etkinlikler için ayrılan bölümlerinde kullanıldığı söylenebilir. MEB-8, biyografi türüne ana metinlerde en çok yer veren yayıneviyken MEB-7, yardımcı metin olarak biyografiye en çok yer ayıran yayınevi olarak dikkat çekmektedir. Biyografi metinlerinin yardımcı metin olarak kullanıldığı etkinlik örneği Şekil 1'te gösterilmiştir.

11. Etkinlik: Aşağıdaki biyografi metninde soru işaretlerinin hangi amaçla kullanıldığını yazınız.

<p style="text-align: center;">KARACAOĞLAN</p> <p>(Doğum: 1606?- Ölüm: 1679?) (Doğum Yeri: ?)</p> <p>17'nci yüzyılda yaşamıştır(?). Doğum yeri Çukurova olduğu sanılmaktadır(?). Göçebe bir Türkmen kabilesinde yetişmiştir. Yaşamı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Nereli olduğu üzerine değişik görüşler ileri sürülmüştür. Kozan Dağı yakınlarındaki Bahçe ilçesinin Varsak köyünde doğduğunu söylerler(?) Bir başka söylentiye göre Kozan'a bağlı Feke ilçesinin Gökçe köyündendir(?) Batı Anadolu'da yaşayan Karakeçili aşireti onu kendinden sayar. Mersin'in Silifke, Mut, Gülnar ilçelerinin köylerinde, o yöreden olduğu ileri sürülür. Hatta aynı mahlasla şiirler yazmış birçok Karacaoğlan'ın varlığı bile ileri sürülmüştür(?)</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--	---

Şekil 1: Biyografi türünün yardımcı metin olarak kullanılması örneği (MEB-7)

Şekil 1'de görüldüğü üzere MEB-7 Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki bir etkinlikte öğrencilerden soru işaretinin metinde hangi amaçla kullanıldığını belirlemeleri istenmiş, bu amaçla biyografi türünde bir metin çalışma kitabına alınmıştır.

Çalışmanın "7. ve 8. sınıf Türkçe derslerinde biyografi türüne yönelik etkinliklerin yer alma durumu nasıldır?" şeklindeki üçüncü sorusuna yönelik bulgulara Tablo 4'te yer verilmiştir:

Tablo 4: Türkçe derslerindeki biyografi türüne yönelik etkinlikler

Etkinlik Türü		Uygulama	7. Sınıf (f)	8. Sınıf (f)	f
Kişiyе/Kişilere Yönelik	Araştırmaya Dayalı	Araştırma	4	3	7
		Sunum	15	22	37
		Yazma	8	11	19
	Bilgilendirmeye Dayalı	Soru-cevap	1	6	7
		Canlandırma	2	3	5
		Öğretmen sunumu	8	1	9
Otobiyografi	Yazma	-	3	3	
f			38	49	87
Türe yönelik	Araştırmaya Dayalı	Yazma	1	1	2
	Bilgilendirmeye Dayalı	Öğretmen sunumu	4	2	6
		Etkinlik	-	1	1
	Uygulamaya Dayalı	Soru-cevap	3	2	5
f			8	6	14

Tablo 4'e göre Türkçe derslerindeki 101 biyografi etkinliğinin 87'si (% 86,13) kişiyе/kişilere yönelik etkinlikler iken 14'ü (% 13,87) türe yönelik etkinliklerdir. Kişiyе/kişilere yönelik etkinlikler 7. sınıfta 38, 8. sınıfta 49; türe yönelik etkinlikler ise 7. sınıfta 8, 8. sınıfta 6 defa kullanılmıştır. Araştırmaya dayalı, bilgilendirmeye dayalı ve otobiyografi olmak üzere üç başlıkta ele alınan "kişiyе/kişilere yönelik" 87 etkinliğin 75'i araştırmaya dayalı, 9'u bilgilendirmeye dayalı, 3'ü ise otobiyografik çalışmalardır. Araştırmaya dayalı, bilgilendirmeye dayalı ve uygulamaya dayalı şeklinde üçe ayrılan "türe yönelik" 14 etkinlikte ise araştırmaya dayalı 2, bilgilendirmeye dayalı 7 ve uygulamaya dayalı 5 çalışmanın yer aldığı tespit edilmiştir.

Kişiyе/kişilere yönelik etkinliklerden biri olarak belirlenen araştırmaya dayalı 75 etkinliğin 30'u 7. sınıf, 45'i 8. sınıf düzeyindeki derslerde kullanılmıştır. Araştırmaya dayalı etkinliklerden 7. sınıfta 4 tanesi, 8. sınıfta da 3 tanesi öğrenciler tarafından bir kişi hakkında ders öncesinde yapılan araştırmalara yönelik çalışmalarla sınırlı uygulamalar olmuştur. Bu uygulamalarla sadece öğrencileri metne hazırlamak hedeflenmiş, öğretmen kılavuz kitaplarında öğrenciler tarafından yapılan araştırmaların derslerde kullanılmasına yönelik herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Yalnızca öğrenci araştırmasına dayalı biyografi çalışmasına dair yönerge örneğine aşağıda yer verilmiştir:

"Öğrencilerinize Tarık Buğra ve roman türü hakkında araştırma yapmalarını söyleyiniz." (Evren-8)

Araştırmaya dayalı etkinliklerden 7. sınıfta 15 tanesi, 8. sınıfta da 22 tanesi derse hazırlık aşamasında öğrenciler tarafından yapılan araştırmaların metni anlama/çözümleme veya konuşma bölümlerinde sınıfa sunulmasına yönelik çalışmalardır. Araştırmaların sunumuna yönelik etkinlikler, her iki sınıf seviyesinde de bütün etkinlikler içinde en çok başvurulan çalışmalar olarak öne çıkmıştır. Sunum şeklinde yapılan biyografi çalışmalarına yönelik yönerge örneği aşağıda yer almaktadır:

"(1) Öğrencilerinizden, konuşma bölümünde kullanmak üzere metnin yazarı hakkında araştırma yapmalarını isteyiniz. (2) Birkaç öğrencinizden yazar hakkında buldukları bilgileri sınıfa sunmalarını isteyiniz." (Cem Veb-7)

Araştırmaya dayalı etkinliklerden 7. sınıfta 8 tanesi, 8. sınıfta da 11 tanesi öğrenciler tarafından kişi/ler hakkında derse hazırlık aşamasında yapılan araştırmalar neticesinde elde edilen bilgilerin öğrenci çalışma kitaplarındaki yazma bölümlerine veya öğrenci defterlerine yazılmasına yönelik çalışmalardır. Biyografi türünün bu türden bir etkinlikte kullanılmasına yönelik örnek yönergeye aşağıda yer verilmiştir:

“(1) Yazma bölümünde değerlendirmek üzere öğrencilerinize romanın yazarı Peyami Safa'nın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında çeşitli kaynaklardan araştırma yapmalarını söyleyiniz. (2) Öğrencilerinizden “Hazırlık” bölümünde araştırmalarını istediğiniz Peyami Safa hakkındaki bilgileri kullanarak okul gazetesi veya dergisinde yayımlamak üzere biyografi türünde bir yazı yazmalarını isteyiniz. Bunun için Çalışma Kitabı, s. 117, 11. etkinliği yaptırınız.” (Dikey-8)

Araştırmaya dayalı etkinliklerden 7. sınıfta 1 tanesi, 8. sınıfta da 6 tanesi öğrenciler tarafından kişi/ler hakkında derse hazırlık aşamasında yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılan bilgilerin soruya dönüştürülmesi ve sınıf ortamında bu soruların öğrenciler tarafından cevaplandırılmasına yönelik uygulamalardır. Biyografi türünün kullanıldığı bu tür bir çalışmanın yönergesi şu şekildedir:

“(1) Öğrencilerinize, Halide Nusret Zorlutuna hakkında araştırma yapmalarını, hayatı ve eserleri ile ilgili bilgileri defterlerine yazmalarını, bu bilgilere yönelik sorular hazırlamalarını, bu soruları arkadaşlarına sormak üzere hazırlanmalarını söyleyiniz. (2) Öğrencilerinizden, Halide Nusret Zorlutuna hakkında hazırladıkları her bir soruyu küçük kâğıtlara yazarak katlamalarını, masanın üzerine koymalarını isteyiniz. Bu soruları sırayla öğrencilerinize çektirip yüksek sesle okutarak cevaplatınız.” (Evren-8)

Araştırmaya dayalı etkinliklerden 7. sınıfta 2 tanesi, 8. sınıfta da 3 tanesi öğrenciler tarafından kişi hakkında derse hazırlık aşamasında yapılan araştırmalar sonucu ulaşılan bilgilerin soruya dönüştürülmesi ve sınıf ortamında bu soruların biyografisi araştırılan kişinin yerine geçen öğrenciler tarafından cevaplandırılması (canlandırma) biçimindeki etkinliklerdir. Çalışmaya yönelik yönerge örneği aşağıda yer almaktadır:

“(1) Öğrencilerinizden Şevket Rado hakkında bilgi toplamalarını ve yazarın başka yazılarından da çeşitli yazılar getirmelerini isteyiniz. (2) Öğrencilerinizden yazar hakkında edindikleri bilgileri sınıfta canlandırmalarını isteyiniz. Bunun için öğrencilerinizden ikisini tahtaya kaldırınız ve yazarın doğduğu yer, eserlerinde kullandığı dil, verdiği eserler vb. ile ilgili sorular sormalarını sağlayınız.” (Ez-De-7)

Araştırmada kişiye/kişilere yönelik etkinliklerden biri olarak ortaya çıkan bilgilendirmeye dayalı etkinlikler, metin yazarlarının hayatları hakkında öğretmen kılavuz kitaplarda yer verilen ve bu bilgilerin ders öğretmeni tarafından öğrencilere aktarılması tavsiye edilen çalışmalardır. Bu tür etkinliklere 7. sınıfta 8, 8. sınıfta 1 kez olmak üzere 9 defa yer verildiği görülürken 7. sınıf düzeyinde yer alan etkinliklerin tamamı Pasifik-7 kitabında kullanılmıştır. Bilgilendirmeye dayalı etkinlik yönergesi örneği aşağıda yer almaktadır:

“Öğrencilerinize, Cevdet Kudret Solok hakkında aşağıdaki bilgileri verebilirsiniz: Cevdet Kudret Solok, 1907'de İstanbul'da doğdu. 1933'te İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Çeşitli okullarda edebiyat öğretmenliği ayrıca İstanbul ve Ankara'da avukatlık yaptı. Türk Dil Kurumunda çalıştı. “Meşale” dergisi etrafında toplanan “Yedi Meşaleciler”den biridir. Şiir, tiyatro, hikâye ve roman yazdı. 1952'den itibaren edebiyat tarihimizle ilgili kaynak kitaplar ayrıca ders kitapları yayımladı. 1992'de İstanbul'da öldü.” (Pasifik-7)

Araştırmanın kişiye/kişilere yönelik biyografi etkinliklerinden biri olan otobiyografi yazma çalışmaları, öğrencilerin kendi hayatlarını yazılı olarak anlatmalarına dönük çalışmalardır. Bu çalışmalara 8. sınıf düzeyinde 3 defa yer verilirken 7. sınıf düzeyinde hiç yer verilmediği belirlenmiştir. Öğrencilere otobiyografilerini yazdırmaya yönelik etkinlik yönergesi örneği şu şekildedir:

“Öğrencilerinize kendi hayatlarını anlatan bir yazı yazmalarını isteyiniz (6. Etkinlik).” (Yıldırım-8)

Türe yönelik etkinliklerden biri olan araştırmaya dayalı çalışmalara 7. ve 8. sınıfta birer olmak üzere 2 kez yer ayrıldığı görülmektedir. Bu tür etkinliklerde öğrencilerin biyografi türüyle ilgili araştırma yapmaları

ve ulaştıkları sonuçları defterlerine yazmaları istenmektedir. Etkinliğe dair yönerge örneğine aşağıda yer verilmiştir:

“Öğrencilerinizden, biyografi türü ve özellikleri hakkında bilgi edinmelerini, edindikleri bilgileri defterlerine yazmalarını isteyiniz.” (Meram-7)

Bilgilendirmeye dayalı etkinliklerde ders öğretmenine biyografi/otobiyografi türüyle ilgili öğrencileri bilgilendirmesi tavsiye edilmektedir. Bu yönergeler öğretmen kılavuz kitaplarında yer almakta ve yine türle ilgili bilgiler yönergenin içinde bulunmaktadır. 7. sınıfta 4, 8. sınıfta 2 etkinlikte kullanılan bu çalışmanın yönerge örneği aşağıda yer almaktadır:

“Öğrencilerinize, ünlü kişilerin (bilim, sanat, eğitim, siyaset vb. alanlarda) hayatlarını anlatan yazılara biyografi (öz geçmiş) dendiğini söyleyiniz. Biyografilerin belgelere ya da canlı kaynaklara dayanılarak yazıldığını, ünlü kişileri ve onların yaşadıkları dönemi bize yansıttığı için birer kaynak niteliği taşıdığını, olay ve bilgilerin oluş sırasına göre verildiğini, planının giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluştuğunu açıklayınız. Kişilerin hayatlarını kendilerinin anlattığı yazılara da otobiyografi (öz yaşam öyküsü) dendiğini belirtiniz.” (Yıldırım-8)

Çalışma kitabında yer alan etkinlikten hareketle öğrencileri biyografi türü hakkında bilgilendirmeye yönelik çalışmaya sadece bir kez ve 8. sınıfta yer verilmiştir. Bu etkinliğe dair yönerge ise şu şekildedir:

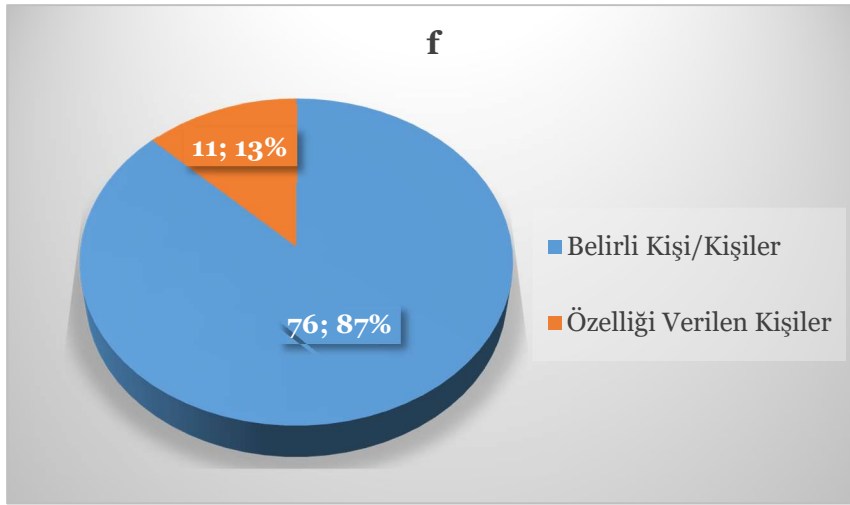
“Öğrencilerinize okudukları metnin türünü kavratmak amacıyla Çalışma Kitabı, s. 87, 4. etkinliği yaptırınız.” (Dikey-8)

Öğretmen kılavuz kitaplarında veya öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerde yer verilen çeşitli sorularla öğrencilerin biyografi türünü kavramalarını/hatırlamalarını sağlamayı amaçlayan ve uygulamaya dayalı olarak isimlendirilen etkinliklere de 7. sınıfta 3, 8. sınıfta 2 olmak üzere 5 çalışmada yer verildiği tespit edilmiştir. Bu etkinliklere örnek olabilecek yönergelere aşağıda yer verilmiştir:

“Metnin türüne ait özellikleri kavramalarına yardımcı olmak için öğrencilerinizden Öğrenci Çalışma Kitabı’ndaki 2. etkinlikte yer alan sorulara cevap vermelerini, vardıkları sonucu önce söylemelerini sonra da yazmalarını isteyiniz.” (Pasifik-7)

“Aşağıdaki soruları sorarak öğrencilerinizin biyografi türüne yönelik ön bilgilerini yoklayınız: 1. Daha önce birinin yaşam öyküsünü okudunuz mu? 2. Bir yaşam öyküsünde hangi konulardan söz edilir? 3. Yaşam öyküsünde anlatımlar öznel midir, nesnel midir? 4. Yazarın anlattığı kişiyi bizzat tanıması gerekir mi? 5. Tanınmış bir sanatçı, bilim adamı, sporcu, devlet adamı gibi örnek kişilerin yaşam öyküsünün okunması okuyucuya ne katar? 6. Kendi yaşam öykünüzü anlatmayı ya da yaşam öykünüzün anlatılmasını ister misiniz?” (Dikey-8)

Araştırmanın “7. ve 8. sınıf Türkçe dersi biyografi etkinliklerinde hayat hikâyelerine yer verilen kişilerin tercih özellikleri nelerdir?” şeklindeki dördüncü araştırma sorusunda bulgular (a) biyografi etkinliklerindeki kişilerin belirlenme ölçütleri, (b) bu kişilerin ders kitaplarındaki metinlerle bağlantısı ve (c) etkinliklerde en çok yer verilen kişiler olmak üzere üç başlığa ayrılmış; biyografi etkinliklerindeki kişilerin belirlenme ölçütlerine yönelik bulgular Şekil 2’de belirtilmiştir:

Şekil 2. Biyografi etkinliklerindeki kişilerin belirlenme ölçütleri

Şekil 2’de görüldüğü gibi kişiye/kişilere yönelik biyografi etkinliklerinde hayatları hakkında çalışma yapılan kişilerin 76’sı (% 87) belirli kişi veya kişiler olarak kılavuz kitaplardaki yönergelerde yer almıştır. Bu çalışmalarda öğrencilere ya tek bir isim verilmekte ve onun hayatı hakkında onlardan araştırma yapmaları istenmekte ya da verilen birkaç isim içinden diledikleri birini/birkaçını seçip onlar hakkında araştırma yapabilecekleri kendilerine belirtilmektedir. Etkinlikle ilgili yönerge örneklerine aşağıda yer verilmiştir:

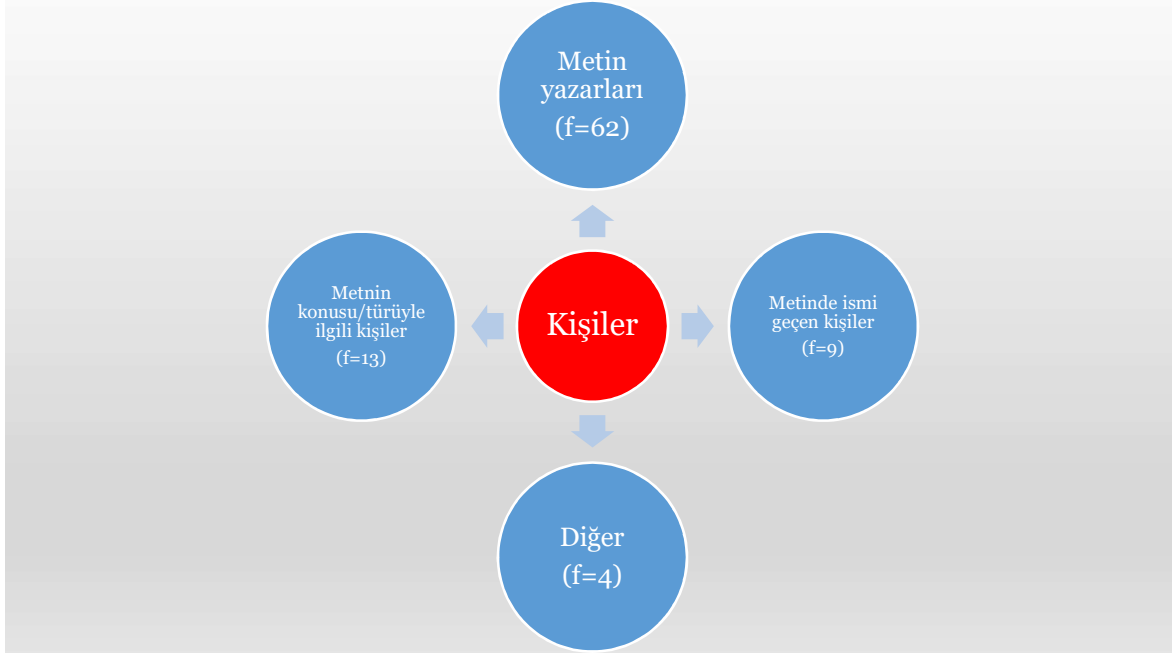
“Konuşma bölümünde sunulmak üzere öğrencilerinizden Namık Kemal’in hayatı ve edebî kişiliği, sanat anlayışı, eserlerinde işlediği konular hakkında bir araştırma yapmalarını isteyiniz.” (Dörtel-8)

“Öğrencilerinizin Türk gökbilimcileri hakkında bilgilerini etkili bir şekilde anlatma becerilerini geliştirmek amacıyla güdümlü konuşma yöntemini kullanınız. Uluğ Bey, Ali Kuşçu, Takiyüddin, Mirim Çelebi, Cacabey, Harezmi ve Buzcani adlı Türk gökbilimcilerin adlarını küçük kâğıtlara yazınız. Bu kâğıtları küçük bir kutuya atınız. Öğrencilerinizi yedi gruba ayırınız. Gruplara aralarından bir kişiyi belirlemeleri, belirlenen kişilerin kutudan birer kâğıt seçmeleri, seçtikleri kâğıtta yazılı olan gökbilimcinin hayatı ve yaptığı gökbilim çalışmalarını tanıtmaları gerektiğini söyleyiniz.” (MEB-7)

Şekil 2’ye göre biyografi etkinliklerinin 11 tanesi (% 13) belirli özellikteki bireylerden birinin öğrenciler tarafından seçilmesine ve onun hakkında araştırma yapılmasına yöneliktir. Bu etkinliğin kılavuz kitaplardaki yönergelerinde ya sadece özellik verilip tercih öğrencilere bırakılmıştır ya da özelliğin yanında o özelliğe sahip olduğu düşünülen kişilere örnekler verilmiştir. Ancak bu örneklerin dışındakiler de öğrenciler tarafından tercih edilebileceğinden bu tür etkinliklerin “özelliği verilen kişiler” kategorisine dâhil edilmesi uygun görülmüştür. Etkinliğe dair yönerge örnekleri şu şekildedir:

“Öğrencilerinizden, memleketleri ve bütün insanlık için önemli hizmetlerde bulunmuş kişilerle ilgili bir araştırma yapmalarını, edindikleri bilgiler ışığında, bu kişilerden biri hakkında defterlerine notlar almalarını isteyiniz.” (Meram-7)

Biyografi etkinliklerinde hayatları üzerine çalışma yapılan kişilerin ders kitaplarındaki metinlerle bağlantısına yönelik bulgular Şekil 3’te yer almaktadır. (Pasifik-7’deki bir etkinlikte hem metin yazarı hem de türle ilgili kişi üzerine araştırma yapılması istendiğinden Şekil 3’te kişi sayısı 88 olarak gösterilmiştir.)

Şekil 3. Hayatları üzerine çalışma yapılan kişilerin ders kitaplarındaki metinlerle bağlantısı

Şekil 3'te görüldüğü gibi biyografi etkinliklerinde daha çok metin yazarları (f=62, % 70) hakkında çalışma yapılması yoluna gidilmiştir. Bu etkinliği 13 etkinlik (% 15) ile metnin konusu/türüyle ilgili kişiler üzerine yapılan çalışmalar ve 9 etkinlikle (% 10) de metinde ismi geçen kişiler üzerine yapılan çalışmalar takip etmiştir. Etkinliklerden 4'ü (% 5) "diğer" başlığı altında toplanmış, bu etkinliklerin 3'ü otobiyografi çalışması ve 1'i de öğrencilerin istedikleri bir kişinin biyografisini yazması şeklinde ele alınmıştır. Her bir çalışma örneğine yönelik yönergeler aşağıda yer verilmiştir:

"Öğrencilerinizden "Okuma" bölümünde kullanmak üzere Sait Faik Abasıyanık'ın hayatı ve eserleri hakkında bilgi toplamalarını isteyiniz." (MEB-7, metin yazarı)

"Öğrencilerinizden, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Osman Bey hakkında araştırma yapmalarını, ulaştıkları bilgileri sınıfa getirmelerini isteyiniz." (Evren-8, metinde ismi geçen kişiler)

"Yazma bölümünde kullanmak için Türk büyüklerinden birinin hayatını (Yunus Emre, Mustafa Kemal Atatürk, Evliya Çelebi, Nasrettin Hoca vb.) araştırmalarını isteyiniz." (Ez-De-7, metnin konusu/türüyle ilgili kişiler)

Biyografi türüne yönelik etkinliklerde farklı ders kitaplarında olmak şartıyla kendileri hakkında en çok araştırma yapılan kişilere yönelik bulgulara Tablo 5'te yer verilmiştir:

Tablo 5: Biyografi etkinliklerinde farklı kitaplarda en çok yer verilen kişiler

Kişiler	Yayınevi	Etkinlik Türü
Şevket Rado	Ez-De-7	Canlandırma
	Meram-7	Sunum
	Cem Veb-7	Sunum
Refik Halit Karay	Meram-7	Sunum
	Dörtel-8	Yazma
	Dikey-8	Yazma
Bedri Rahmi Eyüboğlu	Evren-8	Sunum
	MEB-8	Sunum
	Dikey-8	Bilgilendirme

Tablo 5'e göre Şevket Rado, Refik Halit Karay ve Bedri Rahmi Eyüboğlu, Türkçe derslerindeki biyografi etkinliklerinde en çok yer alan isimlerdir. Bu isimlerden Şevket Rado yalnızca 7; Bedri Rahmi Eyüboğlu ise yalnızca 8. sınıf Türkçe dersi biyografi etkinliklerinde karşımıza çıkmaktadır. Yazarların biyografi etkinliklerinde, yapılan araştırmaların sunulmasına, yazılı hâle getirilmesine veya canlandırılmasına yönelik "araştırmaya dayalı" çalışmalarla karşımıza çıktığı söylenebilir. Bunda Türkçe derslerindeki biyografi etkinliklerinin büyük bölümünün araştırmaya dayalı olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkçe dersleri, öğrencilerin dil bilinci ve dil sevgisi kazanmalarında oldukça önemlidir. Bütün bunların öğrencilere kazandırılması ise öncelikle ders kitaplarına alınan metinler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bu da kitaplardaki metinlerin hem edebî tür olarak çeşitlendirilmesini hem de türünün güzel örneklerinden seçilmesini zorunlu kılmaktadır. Edebiyat türlerinden biri olan biyografinin ortaokul 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki ve etkinliklerdeki kullanılma durumunu tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmada elde edilen sonuçları şu şekilde toparlayabiliriz:

Araştırmanın örnekleminde yer alan 7. sınıf Türkçe kitaplarının tamamında biyografi türünde metinlere yer verilmiştir. Biyografi, 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 7. sınıf seviyesi için zorunlu türlerden biri olduğundan incelenen ders kitaplarının ilgili kurala uygun hazırlandıkları söylenebilir. Benzer sonuçlara alan yazındaki başka araştırmalarda (Özbay ve Çeçen, 2012; Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009) da rastlanmıştır. 8. sınıf Türkçe ders kitapları arasında ise MEB Yayınları 3 farklı biyografi metnine yer ayırmış, bu metinlerden 2'si serbest okuma metni olarak ilgili kitapta kullanılmıştır. Fidan (2018) tarafından hazırlanan ve ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlere yönelik tutumlarının değerlendirildiği araştırmada Ez-De Yayıncılık'ta kullanılan "Mimar Sinan" adlı biyografi metninin 7. sınıf öğrencileri tarafından ders kitabındaki metinler içerisinde en çok beğenilen ikinci metin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple ilgili çekici olması koşuluyla ders kitaplarında yer alacak biyografilerin öğrencilerin derse ve ders kitaplarına karşı olumlu tutum sergilemelerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim Şimşek (2006; akt. Böyük, 2017), biyografi ile ilgili eserlerin çocukların konuya ilgisini arttırdığını, onlara olaylara farklı yönden bakma olanağı verdiğini, eserde bahsedilen ana karakterlerin örnek olma açısından çocuğu etkilediğini vurgulamaktadır. Çevik-Kılıç'ın (2014) müzik öğretmeni adaylarının okuma alışkanlıklarını ele aldığı çalışmada biyografinin, katılımcıların % 12,5'i tarafından okuma konusunda tercih ettikleri edebî tür olduğu belirlenmiştir. Yalman, Erdost ve Kutluca'nın (2013) öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları üzerine gerçekleştirdikleri araştırmada biyografi, % 10'luk oran ile öğrencilerin okumaktan en çok hoşlandıkları türler arasında yer almıştır. Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı-EARGED (2007) tarafından yedi coğrafi bölgeden örneklem alınarak gerçekleştirilen araştırmada ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin okudukları kitap türlerinde biyografinin oranı % 7,98 şeklinde ortaya çıkmıştır. Can ve Karadeniz'in (2017) ortaöğretim öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıklarını ele aldıkları araştırmada katılımcıların % 5,3 ile biyografi türünü sevdikleri türler arasında ifade ettikleri görülmüştür. Gündoğdu, Barata ve Çelebi'nin (2016) 15-29 yaş arası gençlerin kitap okuma alışkanlıklarını inceledikleri çalışmada biyografi, % 2,4'lük bir oranla kitap okumada tercih edilen türler arasında gösterilmiştir. Fırat ve Coşkun'un (2017) çalışmasında ise biyografi % 1,2 ile biyografi Türkçe öğretmeni adaylarının okumayı tercih ettiği türlerden biri olmuştur. Buna göre erken yaşlarda öğrencileri biyografi metinleriyle tanıştırmamızın onların ileriki yaşlarda ortaya çıkacak okuma ilgi ve alışkanlıklarına yön vereceği düşünülebilir. Bu da temel eğitim seviyesindeki Türkçe ders kitaplarında biyografi türündeki metinlere yer verilmesiyle sağlanabilir.

Biyografi metnlerinin kitaplardaki temalara göre dağılımına baktığımızda Millî Kültür ve Kişisel Gelişim temalarının bu türden metinleri daha çok içerdikleri görülmektedir. Öyle ki 8. sınıf ders kitaplarındaki biyografi metinleri yalnızca bu iki temada yer almıştır. Biyografi çalışmalarında özellikle kültürümüzde önemli yeri olan şahsiyetlerin tercih edilmesi, bu kişilikler yoluyla öğrencilerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunma ve onları millî kültür unsurlarımızla tanıştırma düşüncesinin tema tercihlerini etkilediği söylenebilir. Akkaya ve Özdemir (2012) tarafından yapılan çalışmada da ders kitaplarındaki biyografi metnlerinin millî kültür unsurlarını sevdirmek amacıyla kullanıldığı ifade edilmiştir. Biyografiler aynı zamanda toplum tarafından sevilen ve önem verilen kişilerin yaşamını içerdiği için öncelikle çocuklara yol gösterici olabilmesi, kendisini anlama ve tanıma imkânı verebilmesi açısından da önemlidir (Fırat, 2012). Kaymakçı ve Er (2013) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin değer öğretimi noktasında kullanılan biyografilere, genel anlamda olumlu tepkiler geliştirdikleri, model aldıkları kişilerdeki değerlerle ilgili farkındalıklarının arttığı ve bu değerleri içselleştirme noktasında, kişilerle aralarında özdeşim kurdukları ve bu sayede kendilerini daha rahat ifade ettikleri şeklinde elde edilen sonuçlar bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Araştırmada biyografi türündeki metinlerin ders kitaplarına alınan ana metinler yanında çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarında yardımcı metin olarak kullanıldığı da tespit edilmiştir. Bu tür kullanımlara ise daha çok noktalama işaretlerinin öğretilmesi/kavratılması konularında ve 7. sınıf düzeyindeki kitaplarda başvurulmuştur. Türün bu sınıf seviyesi için zorunlu olmasının yardımcı metin seçimlerinde de etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Güneş'e (2013) göre metinle öğrenmede öğrenci ve öğrencinin zihni merkeze alınmakta, çeşitli etkinlik ve projelerle dil becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu uygulamada metindeki bilgileri ve dil bilgisi kurallarını aktarma yerine öğrencinin dil becerilerini geliştirecek etkinliklere ağırlık verilmektedir. Bu noktada yazım/noktalama ve dil bilgisi gibi konuların öğretilmesinde biyografiler de dâhil olmak üzere farklı metin türlerinin öğrencilere yardımcı metin olarak sunulmasının uygun olacağı belirtilebilir. Derman (2008) tarafından yapılan çalışmada dil bilgisi konularına yönelik olarak ders kitabındaki metinlerden daha fazla örnek içeren metinlerle işlenen dil bilgisi konularının 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarını arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Biyografi türünün ders kitaplarındaki metinler dışında etkinliklerdeki kullanım durumuna baktığımızda kişiye/kişilere yönelik etkinliklerin türe yönelik etkinliklere oranla daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu etkinlik türlerinden kişiye/kişilere yönelik etkinliklerin daha çok 8. sınıfta (% 56) kullanıldığı görülmektedir. Buna göre biyografi türüne metin olarak yer verilme zorunluluğu olmayan bu sınıf seviyesinde bu eksikliğin etkinlikler yoluyla giderilmeye çalışıldığı şeklinde bir çıkarımda bulunulabilir. Kişiye/kişilere yönelik etkinliklerde ise öğrencilerin araştırma yapma ve araştırma sonuçlarını sunma becerilerinin geliştirilmesine çalışıldığı görülmektedir. Bu sunumların daha çok sözlü olmasının öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmelerine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte ünlü kişiler hakkında bilgi sahibi olmanın yolu araştırmaya yapmaya dayandığından, biyografi türündeki etkinliklerin çocukların öğrenme ve araştırma isteklerini artırabileceği de söylenebilir.

Biyografi etkinliklerindeki kişi tercihlerine baktığımızda öğrencilere belirli isim veya isimlerin verilip onlardan bu isim/isimler üzerine çalışma yapmalarının beklendiği görülmektedir. Çok az çalışmada öğrencilerden belirli alanlardaki/özelliklerdeki kişilerden tercih yapıp onların hayatları üzerine çalışma yapmaları istendiği belirlenmiştir.

Biyografisi araştırılan kişilerin dağılımlarına bakıldığında ise % 70 gibi büyük bir oranla ders kitaplarında yer verilen metinlerin yazarlarının ön plana çıkmış olması, araştırmanın bir diğer bulgusudur. Bunu metnin konusu/türüyle ilgili kişiler üzerine yapılan çalışmalar ve metinde ismi geçen kişiler üzerine yapılan çalışmalar takip etmiştir. Metin yazarlarından Şevket Rado, Refik Halit Karay ve Bedri Rahmi Eyüboğlu ise hayatları üzerine en fazla çalışma gerçekleştirilen isimler olarak dikkat çekmektedir. Er ve Şahin (2012) tarafından yapılan çalışmada ilkökul ve ortaokul (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıf) öğrencilerinin biyografi yazma etkinliklerinde biyografisini yazmak için tercih ettikleri grubun sanatçı-yazar grubu olduğu şeklinde bir sonuç elde edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç için öğrencilerin derslerde karşılarına çıkan etkinliklerin onların yazma tercihlerine yansıdığı şeklinde bir yorum getirilebilir.

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Bazı sınıf seviyelerinde zorunlu türler arasında olmasa da biyografi türüne mutlaka yer verilmeye çalışılmalıdır. Araştırmada 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları değerlendirmeye alınmıştır. Bu kapsamda ortaokulun diğer sınıf düzeyleri ile ilkökul Türkçe ders kitapları üzerinde de benzer araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Ders kitaplarında biyografi türüne yer verilen temaların çeşitlendirilmesi yoluna gidilmesi, bu yapılırken tema- tür arasındaki uyuma dikkat edilmesi uygun olacaktır.

Etkinliklerde araştırmaya dayalı bazı çalışmaların yalnızca araştırma aşamasında kaldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple bu türden etkinliklerin sınıf ortamına getirilmesine yönelik etkinlik yönergelerine kılavuz kitaplarda yer verilmesine çalışılmalıdır.

Kişilere yönelik etkinliklerin kitaplarda daha fazla yer almasından hareketle biyografi türünün kavratılmasına yönelik etkinlik sayılarının da artırılması yoluna gidilmelidir.

Öğrencilere belirli alandaki kişileri araştırmaları şeklinde verilecek görevler hem onları sınırlandırmayacağından hem de genelden özele araştırma yapma becerilerini geliştirebileceğinden bu türden etkinliklerin çoğaltılması sağlanabilir.

Hayatları üzerine çalışma yapılan kişilerin ders kitaplarındaki metinlerle bağlantısının yalnızca metin-yazar düzeyinde kalmayıp çeşitlendirilmesine çalışılmalıdır.

Kaynaklarda biyografiyle birlikte ele alınan otobiyografiye de Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer ayrılmalıdır.

Kaynakça

- Adalı, O. (2016). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul. Pan.
- Akar, G. A. (2013). *Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Türk edebiyatında biyografi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkaya, N. ve Özdemir, S. (2012). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kişilik eğitimi açısından değerlendirilmesi. E. Yılmaz, M. Gedizli, E. Özcan ve Y. Koçmar (Ed.). *Türkçenin Eğitimi- Öğretimi Üzerine Çalışmalar (s.179-187)*. Ankara: Pegem.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2009). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ.
- Altunkaya, H. (2013). Açık öğretim ortaokulu altıncı sınıf Türkçe ders notunun metin türleri ve öğrenme alanları açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 1-11.

- Arıcı, A. F. (2004). İlköğretim üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki masalların nitelik ve nicelik olarak yeterliliği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (1), 59-66.
- Arıcı, A. F. ve Urgan, S. ve Şimşek, T. (2012). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitimine katkıları. T. Şimşek (Ed.). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* (s. 217-328). Ankara: Grafiker.
- Arıcı, A. F. ve Urgan, S. (2015). *Yazılı anlatım el kitabı*. Ankara: Pegem.
- Aşlar, H. (2015). Modern Kırgız edebiyatında biyografik roman türünün tarihi gelişimi üzerine, *Turkish Studies*, 10 (4), 79-94.
- Aytaş, G. (2013). Edebiyatta Türler. G. Aytaş (Ed.). *Edebiyat bilgi ve kuramları* (s. 293-314). Ankara: İldem.
- Baki, Y. ve Karakuş, N. (2014). Fıkra türünün eğitimdeki yeri ve Türkçe ders kitaplarındaki kullanılabilirliği. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (17), 785-812.
- Bayat, N. (2012). Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin şiirbilim açısından görünümü üstüne bir inceleme. *Turkish Studies*, 7 (1), 325-344.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 8, 257-265.
- Böyük, G. (2017). *İlkokul düzeyindeki çocuklar için hazırlanmış biyografiler üzerine bir doküman incelemesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Can, R. ve Karadeniz, A. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma (Kırşehir İli Örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (55), 75-91.
- Cansız- Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 337-371). Ankara: Pegem.
- Ceylan, Z., Ercan, A. N. ve Akpınar, Ş. (2017). 5 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgi verici metinlerin tema ve tür açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 5 (6), 296-306.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin.
- Çakır, P. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin çocuğa görelik ilkesi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 8 (1), 1171-1180.
- Çakır, U. (2011). Yazılı anlatım. S. Gülerer (Ed.). *Üniversiteler için dil ve anlatım* (s. 209-340). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çapoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5 (3), 90-104.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 173, 39- 49.
- Çelebioğlu, S. (2007). *Türk Edebiyatı'nda modern biyografinin doğuşu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çevik-Kılıç, D. B. (2014). Müzik öğretmeni adaylarının kitap okuma alışkanlıkları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), 87-94.
- Çoban, A. ve Tabak, G. (2011). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerin hikâye haritalama yöntemine göre incelenmesi, *Journal of European Education*, 1 (1), 43-50.
- Dedeoğlu, H., Ulusoy, M. ve Alıcı, M. (2013). Çocuklar için hazırlanmış biyografik eserler üzerine bir içerik analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 116-131.
- Demirci, S. ve Kabahasanoğlu, V. (2009). *Üniversitelerde Türk dili: Yazılı ve sözlü anlatım dersleri*. İstanbul: Türkmén.
- Derman, S. (2008). *Dil bilgisi öğretiminde metinlerin seçimi üzerine bir araştırma (7. sınıf)*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Dilidüzgün, Ş. ve Kuyumcu, N. (2013). *Türkçe derslerinde tiyatro metinlerinin işlevselliği. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 347-358.
- EARGED. (2007). *Öğrencilerin okuma düzeyleri*. Ankara: MEB.
- Er, H. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde biyografi öğretimi: "Atatürk'ün hayatı" metninin analizi ve yeni bir tasarımlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Er, H. (2010). *Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin "biyografi" kullanımına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ercan, A. N. (2014). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin şekil, tema ve tür açılarından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2 (2), 15-27.
- Erdem, R. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Erdoğan, R. (2009). *Türk dili ve kompozisyon*. Bursa: Marmara Kitabevi.
- Eroğlu, A. ve Okur, A. (2014). Ortaokul (5-8. sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki Atatürk teması üzerine bir inceleme. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30 (90), 115-136.
- Erol, S., Bulundu, A. C., Altuntaş, İ. ve Yaprak, T. (2017). *KPSS alan bilgisi Türkçe-1 konu anlatımlı*. Ankara: Yediiklim.
- Fırat, H. (2012). Çocuk edebiyatının Türkçe eğitimindeki yeri: Biyografi örneği. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 44-56.
- Fırat, H. ve Coşkun, M. V. (2017). Türkçe öğretmeni adaylarının kitap okuma kültürü: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (1), 145-162.
- Fırat, H. ve Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (3), 25-49.
- Fidan, M. (2018). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlere yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Erciyes Eğitim Dergisi*, 2 (1), 19-38.
- Gariboğlu, K. (1990). *Örnekli kompozisyon bilgileri*. İstanbul. Serhat.
- Görmüş, Ş. (2000). Kompozisyon. İ. Doğan (Ed.). *Türk dili ve kompozisyon bilgileri* (s.162-227). Rize: Akademik.
- Gökalp-Alparıslan, G. G. (2013). Yazılı ve sözlü anlatım (yaşam öyküsü). N. Demir ve E. Demir (Ed.). *Türk dili: Yazılı anlatım-sözlü anlatım* (s. 245-252). Ankara: Nobel.
- Gücal-Şahin, Ş. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gündoğdu, C. , Barata, B. ve Çelebi, E. (2016). 15-29 yaş arası gençlerin kitap okuma alışkanlıklarının incelenmesi: Elazığ il örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 36-42.
- Günesu, Y. (2015). *Beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin "çocuğa görelilik" ilkesi doğrultusunda incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6 (11), 603-637.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Işık, S. (2014). *Türkçe eğitiminde araç metin olarak tiyatro eserlerinin önemi ve dil becerilerini geliştirmedeki rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kantemir, E. (1972). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Sevinç.

- Kaplan, T. ve Kızdırcı, F. (2017). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan Nasreddin Hoca fıkralarının değerler aktarımı açısından incelenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (5), 251-268.
- Karabulut, M. (2012). *Biyografi kaynaklarında Atatürk ve özel hayatı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Karadağ, M. (2003). *Kuram-yöntem bağlamında yazılı sözlü anlatım*. Ankara: Ürün.
- Karakuş, N., Alparlan, A. ve Özaydın, V. (2017). Türkçe ve sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan destanların söz varlığı açısından incelenmesi. *Researcher: Social Science Studies*, 5 (8), 171-185.
- Karakuş, N. ve Turgut, E. (2017). Avustralya'daki ve Türkiye'deki 8. sınıf ana dili ders kitaplarında yer alan metinlerin tema ve tür bakımından karşılaştırılması: Cambridge ve MEB örneği. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5 (3), 632-650.
- Kaya, A. (2011). *Biyografik eserlerin tarih öğretimine katkısı ve İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e uzanan sürecin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaymakçı, S. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında biyografinin kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (25), 198 – 224.
- Kılıç, Y. (2010). Çocuk edebiyatının kaynakları (Meraka dayalı türler) . Ö. Yılar ve Turan, L. (Ed.) *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* (s.67-200) Ankara: Pegem.
- Koç, R. ve Kıymaz, M. S. (2013). 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri ile bu metinlerin orijinallerinin karşılaştırılması üzerine bir inceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6 (11), 821-849.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Ulusal İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 594-626.
- Kurudayıoğlu, M., Baş, B. ve Aytan, N. (2013). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerin karakter eğitimi açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 22-37.
- Küçükavşar, A. ve Hasırcı, S. (2013) Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuğa göreliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (24), 57-76.
- Küçükbasmacı, G. ve Öztürk, B. (2011). İlköğretim 6., 7., 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan masal metinlerinin kültür aktarımındaki rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2), 671-688.
- Lüle-Mert, E. (2012). İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 73-93.
- Lüle-Mert, E. (2013). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü metinlerindeki değerlerin eşdizimli sözcükler bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12 (3), 808-821.
- MEB. (2006). *Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2015). *Türkçe dersi (1- 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Okur, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin türsel özellikleri. H. Ülper (Ed.). *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri*. (s. 115-140). Ankara: Pegem.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 215-229.

- Özbyay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 67-76.
- Özcan, D. ve Şara, P. (2016). Türkçe ders kitaplarında (1-4.sınıf) yer alan masalların öğretim programları ve içerik açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 11 (3), 1781-1796.
- Özkan, F. (2008). *Türk dili ve kompozisyon bilgileri*. Trabzon: Murathan.
- Öztürk, C. Coşkun-Keskin, S. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Par, A. H. (1982). *Planlı yazma sanatı-kompozisyon*. İstanbul: Serhat Dağıtım.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 16-30.
- Pilav, S. ve Ünal, Ş. (2012). *Eğitim fakülteleri için yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Nobel.
- Sarı, M. (2011). *Fakülte ve yüksekokulları için Türk dili*. Ankara: Okutman.
- Sarıca, S. ve Gündüz, M. (1999). *Güzel konuşma yazma (kompozisyon)*. İstanbul: Fil.
- Sevinçgül, Ö. (1989). *Güzel konuşma ve yazma sanatı*. İstanbul: Zafer.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9), 444-453.
- Şenödeyici, Ö., Şen, C., Koşık, H. S. ve Şenödeyici, S. (2015). *Yazılı ve sözlü anlatım bilgileri*. İstanbul: Kesit.
- Tarhan, M. ve Kılıç, F. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde biyografilerle girişimcilik becerisinin kazandırılmasına ilişkin bir inceleme. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 60-71.
- Taşdelen, V. (2006). Biyografi: Ötekine yolculuk. *Millî Eğitim Dergisi*, 172, 8-16.
- Temizkan, M. ve Atasoy, A. (2014). Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye türündeki metinlerin üst yapı açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3 (3), 210-237.
- Ulutaş, M. ve Kara, M. (2017). Türkçe ders kitaplarında Nasreddin Hoca ve fıkraları. *Journal of World of Turks*, 9 (3), 63-87.
- Uzuner-Yurt, S. (2017). 1. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde imgesel dil kullanımı. *Turkish Studies*, 12 (6), 799-810.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yağcı, İ. (2009). Yazılı anlatım. S. Odacı (Ed.). *Üniversiteler için dil ve anlatım* (s. 251-396) Konya: Palet.
- Yalçın, C. (1989). *Güzel konuşma ve yazma kılavuzu*. Ankara: Yalçın Emel.
- Yalman, M., Özkan, E. ve Kutluca, T. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları üzerine betimsel bir araştırma: Dicle Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*, 14 (2) 291-305.
- Yaman, E. (2013). *Yazma sanatı- Yazılı anlatım*. Ankara: Akçağ.
- Yaman, E. ve Köstekçi, M. A. (2006). *Üniversiteler için örnekli ve uygulamalı Türk dili ve kompozisyon*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Yazar, S. (2018). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının destan türünün öğretimi açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 4 (3), 1190-1203.
- Yelten, M. (2013). *Türk dili ve anlatım bilgileri*. İstanbul: Der Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe eğitimindeki işlevi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin yerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yiğittir, S. ve Er, H. (2013). Sosyal bilgilerde değer eğitiminde biyografi kullanımı. *Millî Eğitim Dergisi*, 200, 200-219.
- Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: Zambak ve Pasifik Yayınları örneği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 317-327.
- Zengin, B. (1994). *Alman ve Türk edebiyatlarında biyografi ve Stefan Zweig'in Nietzsche, Hölderlin, Kleist biyografileriyle; Abdülhak Şinasi Hisar'ın Ahmet Haşim biyografisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3 (1), 87-101.